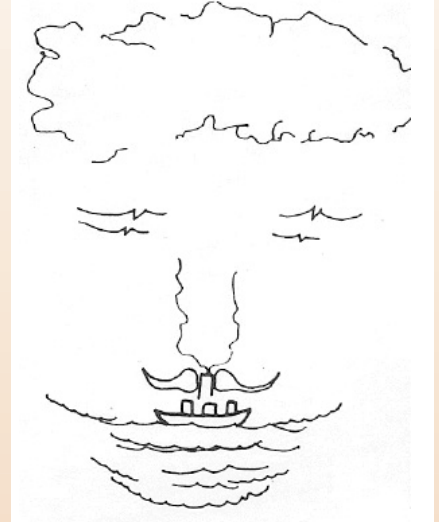
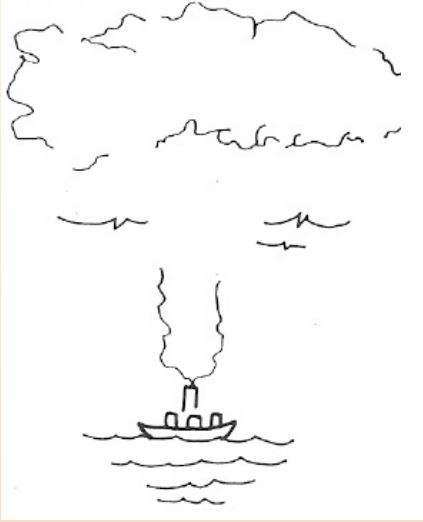

FOTOĞRAFSI BELLEK

Eidetik çocuklar, yalnızca ilk resim gösterildiğinde bunu bir insan suratına benzetmiyor. Zaman aralıklarıyla ilk ve ikinci resim gösterildiğinde ise, bu resimleri belleklerinde üstüste bindirebiliyorlar. Üçüncü resimdeki adam suratı bir anda gözlerinde canlanıyor.

Sessiz ve ferah bir deney odası. Önünüzde boş ve beyaz bir zemin var. Biraz sonra asistan, önünüzdeki bu bembeyaz zeminin üzerine renkli, ilgi çekici bir resim koyarak sürenizi başlatıyor. Yalnızca yarım dakikanız var. Resmî belleğinizi kazıyabilmek ya da imgesini canlı tutabilmek adına yarım dakika. Daha sonra resim görüş alanınızdan çekiliyor ve en ince ayrıntısına kadar resmî hatırlamanız isteniyor: “Öndeki yaprağın kaç damarı vardı?”

Karmaşık bir doku ya da resmin detaylı görsel imgesini canlı tutabilme yetisi olarak tanımlanan “eidetik imgeler”, konu hakkında yapılan ilk deneylerden bir asır sonra halen psikologların aklını kurcalamaya devam ediyor. Dilimize çoğu kez “fotoğrafsı bellek” olarak çevrilse de eidetik imgeler asıl uyarının tıpatıp kopyası olmayabiliyor. Bu nedenle de “yeniden biçimlendirilen imgeler” oldukları düşünülüyor. Ancak eidetik imgeler kişi-

ye nesnelere görselleştirme ya da onları zihinde canlandırabilme imkanı veren görsel imgelerden farklı. Çünkü herhangi bir zamanda örneğin bir elmayı gözlerinizin önüne getirebiliyorken (görsel imge), eidetik belleğe sahip olabilmeniz için size gösterilmiş bir şeyi her detayına dek aktarabiliyor olmanız gerekiyor. Örneğin matematik denklemleriyle dolu bir sayfaya yalnızca saniyeler içinde bakarak tümünü hatırlayabilmeniz! Fotoğrafsı belleğe sahip kişilerle yapılmış pek çok çalışma var. İlginç olansa, “eidetik” olarak tanımlanan grubun genellikle çocuklardan oluşması. Araştırmacılar, bunu evrimle bağlantılandırıyor. Bir çocuk görsel uyarılara sonuna dek açık olmalı ki, bellekte ne tutup ne tutmaması gerektiği bilgisini öğrenebilsin. Büyüdükçe, imgelerden ziyade “kelimeler” ile düşünme oranı artıyor.

Peki “eidetik” ya da daha sık anılır şekliyle “fotoğrafsı bellek”e sahip bu çocuklar baktıkları

her sahneyi akıllarında tutabiliyorlarsa dünyayı algılamak nasıl oluyor da sorun yaşamıyorlar. Örneğin, annelerinin yüzüne bakıp başlarını babalarına çevirdiklerinde nasıl oluyor da annelerinin imgesi gözlerinin önünde kalmaya devam etmiyor. İşte bu sorunun yanıtı göz hareketlerinde ve kodlama zamanında saklı. Fotoğrafsı imgeler en az beş saniye boyunca söz konusu görüntüyü birebir bakma gerektiriyor. Eidetik çocuklar, sürekli göz kırparak imgeyi silebildiklerini, ayrıca onu görebilmeleri için kaynak yüzeye bakmaları gerektiğini, yoksa imgenin yok olduğunu söylüyor. Yani anne görüntüsünün gözlerinin önünde canlı kalabilmesi için annelerini önünde gördükleri duvara bakmaları gerekiyor. Başlarını babalarına, yani diğer duvara çevirdiklerinde ise gözlerinin önündeki görüntüsel imgeyi kaybediyorlar.

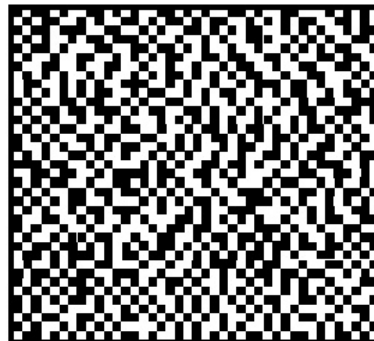
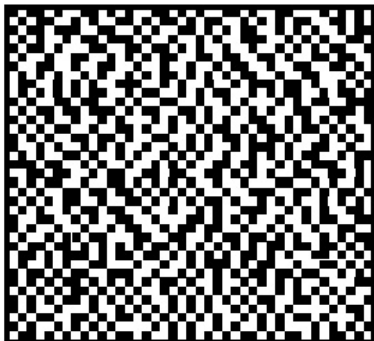
Peki bu çocukları diğer yaşlılarından ayıran ne. Daha mı zekiler? Yapılan çalışmalar gösteriyor ki, zeki olmak eidetik belleği diğerlerinden ayırt etmiyor. Çünkü zihinsel gelişimi geri kalmış çocuklarda bile böyle bir yetiye rastlanabiliyor. Zaten işin içine zihinsel beceriler girdiğinde (Örneğin resimdeki herhangi bir öğeyi adlandırarak gruplamak gibi: çiçek, ağaç vs..) fotoğrafsı imge yok oluyor. Öyleyse bu imgeler, üst düzey zihinsel becerilerden daha farklı bir yerde duruyor olmalı. Ancak ne yazık ki eidetik (fotoğrafsı) imgeler üzerine yapılan bunca araştırmadan sonra bile hakkında bilinenler çok az. Fotoğrafsı bellek, daha uzun yıllar çözümlenmeyi bekleyen esrarengiz bir konu kalmaya devam edecek gibi görünüyor.

Fotoğrafsı Belleğe Sahip Bir Yetişkin: “Elizabeth”

Eidetic (fotoğrafsı) bellek üzerine yapılan araştırmaların çoğu çocuklar üzerine odaklanmış olsa da, üstün bir yetiye sahip “Elizabeth” isimli bir yetişkin gelmiş geçmiş en büyük istisna olma özelliğini günümüzde de halen koruyor. Elizabeth, resimlerin aynısını aklından tuvale yeniden yansıtıyordu.

Üstelik çizdikleri, kendisine gösterilen resimlerle üstüste bindirildiğinde çizgiler birbirleriyle eşleşiyordu. Stromeyer’in çalışmalarında (1970) Elizabeth’in sol gözüne 10.000 adet kareden oluşan bir stereogram gösterildi. Haftalar sonra, Elizabeth’in sağ gözüne ilk stereogramın eşi yansıtıldığında, Elizabeth üç boyutlu görüntüyü görmeyi başarmıştı. Bu da demek oluyordu ki, haftalar önce sol gözüne gösterilen 10.000 siyah ve beyaz kare düzeni belleğinde halen canlı duruyordu!

Stereogramları kare bulmaca dokularına benzetebiliriz. Beyaz ve siyah karelerle oluşturulan iki ayrı doku, birbirlerinin sağa ve sola kaydırılmış şekli. Sol göz birine, sağ göz diğerine baktığında- ki bu stereoskop makineleriyle gerçekleştirilebilir- derinlik algısı oluşuyor.

İnci Ayhan
inciayhan@yahoo.fr

Kaynaklar:
<http://serendip.brynmawr.edu/bb/neuro/neuro00/web2/Arnau-do.html>
http://pages.slc.edu/~ebj/minds/student_pages/sally-jane/conference.html
www.ababsoft.com/games/eidetic05.htm-12k
Held, R (1974), Image Object and Illusion, Scientific American, Inc.